

Voorwoord

Onze elektronische nieuwsbrief **Het Kramersplein** viert zijn eerste verjaardag. In 2007 wil het Liberaal Archief u opnieuw vijf afleveringen brengen. Dit is de eerste. Recent verwierven we een verslagboek van de Gentse *Snellaertskring*. Deze vereniging was opgericht als een literair gezelschap, maar toonde steeds veel belangstelling voor de Vlaamse strijd, buiten alle partijpolitiek om.

Het Liberaal Archief beschikt over een rijke documentatie over het Willemsfonds en zijn afdelingen. Zo bleven meer dan 120 affiches van de Tiense afdeling bewaard. *Het Joodse vraagstuk* is een van de opmerkelijke spreekbeurten die het bestuur in de jaren dertig aankondigde.

In de rubriek *Losse stukken* delen we u de resultaten van onze enquêtes mee.

Het *Liberaal Vlaams Studentenverbond* van Gent viert zijn 75-jarig bestaan. Tom Claerhout brengt de boeiende geschiedenis van deze studentenkring in de feestpublicatie *Slaet opten trommele*.

In onze nieuwe rubriek *Aanwinsten* brengen we u op de hoogte van recent verworven materiaal.

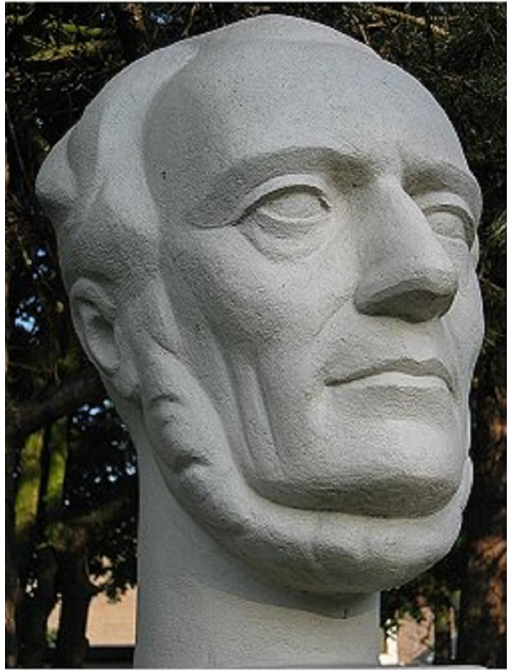
De Blauwe Doos heeft het over Henry Luyten, die bijna 15 jaar aan *Het Gulden Doek van Vlaanderen* werkte, een schilderij met meer dan 100 BV's.

Het Kramersplein verschijnt tweemaandelijks. Wij hopen u in de toekomst verder te mogen informeren. Wilt u deze nieuwsbrief niet meer ontvangen? Uitschrijven kan door een blanco mail te sturen naar nieuwsbrief-unsubscribe@liberaalarchief.be.

[top](#)

Vlaamse beweging uit de eerste hand: de Snellaertskring

Een opvallende aanwinst van het Liberaal Archief is het verslagboek van de Gentse *Snellaertskring*. Het boek vangt aan met een verslag van de jaarlijkse algemene vergadering op 10 mei 1894 en sluit af met de viering van het vijftiengjarig bestaan in 1902. Het bevat voor de overgangsjaren tussen de negentiende en de twintigste eeuw een schat aan informatie over de Vlaamse beweging in het Gentse.

Standbeeld van Ferdinand Snellaert op het Snellaertsplein te Sint-Amandsberg

De *Snellaertskring* met als kenspreuk "*Eigen taal is d'echte tolk*" werd opgericht op 5 april 1877, vijf jaar na het overlijden van de Vlaamse voorman dokter Ferdinand August Snellaert. Het doel van de vereniging was volgens de statuten "*de onderlinge beoefening zijner leden in de Vlaamse letteren*", maar zoals bij vele literaire kringen uit die periode volgde na korte tijd ook een politiek engagement. In navolging van Snellaert zelf, die via zowel de klerikale als de liberalen had nagestreefd, weigerde de kring zich partijpolitiek te engageren. Voorzitter Edmond Fabri verwoordde het bij de viering van het 25-jarig bestaan als volgt: "*De kring beweegt zich op onzijdig of beter op onpartijdig gebied, en blijft volkomen vreemd aan de politiek.*" En de politieke inzet van de kring, hoewel in hoofdzaak geleid door katholieken, beperkte zich inderdaad vrij consequent tot de taalstrijd en de Vlaamse eisen. Dat verklaart ongetwijfeld ook de algemene sympathie die de kring in vrijwel alle Vlaamsgezinde verenigingen uit het Gentse politieke spectrum genoot. Bij het 25-jarig bestaan kreeg de *Snellaertskring* gelukwensen van zowel het *Willemsfonds* als het *Davidfonds* en zetelden vertegenwoordigers van 't *Zal Wel Gaan*, het *Algemeen Nederlandsch Verbond*, de *Nederduitsche Bond*, de *Fonteinisten*, de *Liberalen*, de *Rust Roest*, de *Rodenbachsvrienden*, de *Zetternamskring* en de *Koninklijke Vlaamse Academie* broederlijk naast elkaar in het huldecomité.

Naast de vele petities die werden ingediend en de evenementen waaraan de kring

organisaties zijn Vlaamse

jaarlijks gaf. De onderwerpen tonen de rijke en gediversifieerde belangstellingssfeer van de vereniging en verrassen soms door hun actualiteitswaarde. Zo is er bijvoorbeeld een lezing over de pers (januari 1899) door de liberale flamingant Jan Wannijn. Daarin beschrijft hij de opkomst van de eerste massamedia en de revolutie die deze op het vlak van informatieverbreiding teweegbrengen. Tezelfdertijd klaagt hij echter de vervlakking aan die daarmee gepaard gaat en betreurt hij de vervanging van het "grondige" boek door het "oppervlakkige" dagblad. Gezien de "koortsige bedrijvigheid welke thans alle standen der samenleving bezielt" acht de spreker een ommekeer weinig waarschijnlijk. Kortom, een aantal bedenkingen die in het tijdperk van de gratis kranten en internet weinig aan relevantie hebben ingeboet.

[!\[\]\(c507f772dba2b921f86777f01218e570_img.jpg\)top](#)

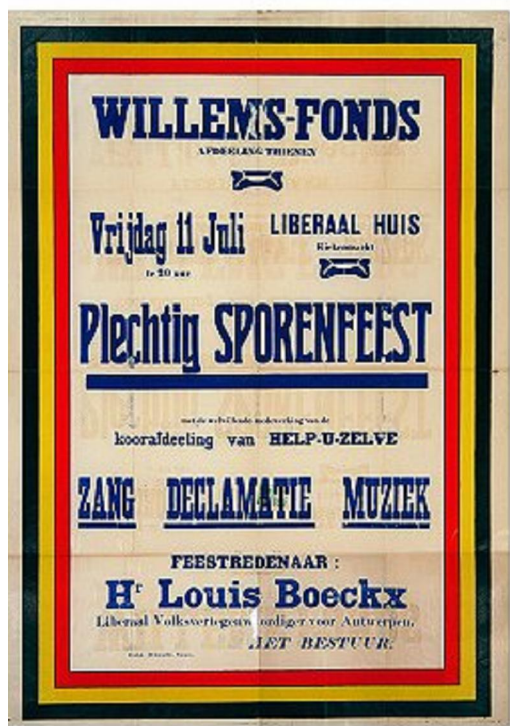
Affiches Willemsfonds-Tienen

Op woensdag 27 december 1933 gaf dr. Albert Blyau, "rustend leraar", voor het *Willemsfonds* van Tienen een spreekbeurt over het "*Het Joodse vraagstuk*". De avond startte om 20 uur in het Liberaal Huis en de toegang was vrij. Dat staat te lezen op een van de affiches van deze Willemfondsafdeling die in het Liberaal Archief bewaard worden. Ze maken deel uit van de omvangrijke collectie die overgedragen werd door Lou Uyttebroeck, jarenlang bibliothecaris, secretaris en voorzitter van de afdeling.

Het *Willemsfonds*, gesticht in 1851, is de oudste nog bestaande culturele vereniging in Vlaanderen. Tienen kreeg een afdeling in 1880. Deze organiseerde elk jaar een reeks spreekbeurten, hield een bibliotheek open en richtte een koorafdeling op. Verder stonden er filmvoorstellingen, tentoonstellingen en reizen op het programma.

Voor de voordrachten liet het Tiense bestuur vaak affiches drukken. Deze waren doorgaans nogal sober en bevatten meestal niet meer dan de tekst. In het beste geval mocht de drukker er een uiltje bij zetten, het embleem van het *Willemsfonds*. De keuze van sprekers en onderwerpen was erg gevarieerd. Er kwamen moeilijke en gemakkelijke thema's op de agenda. In 1936 sprak Julius Hoste jr., net minister van Openbaar Onderwijs geworden, over *Ons land en de Europese verhoudingen*. Schrijver-verteller Ernest Claes kwam een paar keer naar Tienen. In 1931 legde hij uit *Hoe ik leerde vertellen*, drie jaar later sprak hij over *Hoe een boek tot stand komt*. Delicate onderwerpen werden niet geschuwd. In 1923 hield een dokter een uiteenzetting over de geslachtsziekten, hun sociale gevolgen en hun bestrijding. Dia's en films, bezorgd door de regering, moesten zijn waarschuwingen kracht bij zetten. Drie jaar later kwam een vertegenwoordiger van het *Nationaal Verbond tegen het Venerisch Gevaar* een film over "*De gave van het leven*" vertonen.

Een vast punt op het programma was de *Guldensporenviering*. Daarvoor nodigde het bestuur bij voorkeur Vlaams-liberale sprekers uit. Julius Hoste jr. hield in 1921 en 1932 de feestrede. In 1923 en 1928 deed men daarvoor een beroep op Arthur Vanderpoorten (grootvader van Marleen Vanderpoorten en Patrick Dewael). Abraham Hans klaarde de

Patrick Dewael). Abraham Hans klaarde de klus in 1929. De affiche van het *Sporenfeest* kreeg in 1930 een tricolore omlijsting. Dat was ongetwijfeld een reactie op het groeiende anti-Belgicisme in het Vlaams-nationalisme. Ook de volgende jaren ondersteunde het Tiense Willemsfonds dat de vereniging wel Vlaamsgezind was, maar België trouw bleef. "*Luister niet naar hen die België miskennen. Uw strijdkreet weze: voor taal en land en vorst!*" stond er op een affiche uit de jaren dertig te lezen.

Na de Tweede Wereldoorlog speelde het *Willemsfonds* geregeld in op de actualiteit. Zo was er in 1953 niet alleen een avond over de schilder Pablo Picasso, maar ook over de televisie (inclusief de voorstelling van de film "*Kijkt en luistert*"). Met pater Boutsen, aangekondigd als aalmoezenier van de US "*Flying Tigers*" hield men een debat over "*Vietnam, heet van de naald*". In de jaren zestig werkte het bestuur steeds vaker samen met het *Dauidsfonds* en andere organisaties.

Het Liberaal Archief bewaart ruim 120 affiches van het *Willemsfonds-Tienen*. Een selectie vindt u op onze website. Klik [hier](#).

[top](#)

Losse stukken

Inventaris vlaggencollectie online

De inventaris van onze collectie vlaggen, met een uitgebreide technische beschrijving van elk exemplaar, staat sinds kort online. De foto's maken er een kleurrijk geheel van. Een index van verenigingen, personen en plaatsnamen vergemakkelijkt het zoekingswerk. Klik [hier](#).

Screensavers en wallpapers

Uit zijn iconografische collectie selecteerde het Liberaal Archief enkele fraaie beelden die u

gratis
als
scherm

beveiliging of bureaublad op uw pc kunt installeren. Klik [hier](#).

Het rijke liberale leven

Op de website van het Liberaal Archief kunt u een selectie foto's bekijken die getuigen van het bloeiende en gevarieerde liberale verenigingsleven van de late 19de eeuw tot de Tweede Wereldoorlog.

U vindt er beelden van politieke organisaties, arbeiderskringen, caritatieve organisaties,

zelfs liberale bakkerijen.

Klik [hier](#).

Resultaten van de enquêtes

Het Liberaal Archief hield onlangs twee enquêtes, een over onze website en over de leeszaal. We danken iedereen die de moeite deed om daaraan mee te werken. De eerste enquête leerde ons dat de bezoekers van de website vol lof zijn over het ruime aanbod. Klik [hier](#) voor de resultaten van deze rondvraag. De tweede bevestigde dat de bezoekers van onze leeszaal tevreden zijn over de werkomgeving, de faciliteiten, de service en de begeleiding. Klik [hier](#) voor de details. Website en leeszaal blijken grotendeels complementair te zijn. De leeszaal wordt vooral door studenten en senioren bezocht, terwijl de actieve bevolking de voorkeur geeft aan onze website.

Gezocht: verkiezingspropaganda

De gemeente- en provincieraadsverkiezingen zijn nog maar pas achter de rug of de federale verkiezingen staan voor de deur. Op zondag 10 juni trekt het hele land opnieuw naar de stembus. Voor de drukkers worden het weer drukke tijden. Om deze verkiezingscampagne later te kunnen bestuderen en illustreren, verzamelt het Liberaal Archief nu alle mogelijke liberale affiches, folders en brieven. Daarvoor doen we andermaal een beroep op u. U kunt alle verkiezingsmateriaal bij ons afgeven of opsturen (verzendingskosten worden terugbetaald). Wij kunnen het ook komen afhalen. Een telefoontje of e-mail volstaan om af te spreken. Dank bij voorbaat.

Thema's in de bibliotheek

De bibliotheek van het Liberaal Archief bevat enkele interessante thematische collecties. Zo beschikken we over 2.000 toneelstukjes van het gezelschap *Voor Taal en Vrijheid* uit Aalst. Klik [hier](#) voor de inventaris ervan. Heel die reeks is al ingevoerd in LIBIS, de databank waarbij we aangesloten zijn. Alle titels kan je opvragen met het plaatsingsnummer "E1-*". Binnenkort voeren we ook de verzameling van de theatergroep *Vooruit* uit Deinze in.

In de collectie *Belgisch Congo* zitten zowel boeken over de Afrikaanse cultuur, economie en geografie als werken over het kolonialisme, naast jaarverslagen van het *Belgisch-Kongolees Fonds voor Delging en Beheer* en documenten over het Afrikabeleid van het Belgische ministerie van Buitenlandse Zaken. De publicaties dateren van het einde van de 19de eeuw tot de jaren 1980. Ook de titels van deze collectie kunt u in LIBIS opzoeken.

Wie geïnteresseerd is in Oost-Europa, vindt ongetwijfeld zijn gading in de uitgebreide collectie die Ivo Van Hassel aan het Liberaal Archief geschonken heeft. Deze publicaties gaan over het communisme, de Koude Oorlog, de Tweede Wereldoorlog en de rol van Duitsland. De werken, vaak Duitstalig, dateren vooral uit de jaren 1960-1980. Ook die titels zijn al in LIBIS ingevoerd.

collectie kunt u in LIBIS opzoeken.

Wie geïnteresseerd is in Oost-Europa, vindt ongetwijfeld zijn gading in de uitgebreide collectie die Ivo Van Hassel aan het Liberaal Archief geschonken heeft. Deze publicaties gaan over het communisme, de Koude Oorlog, de Tweede Wereldoorlog en de rol van Duitsland. De werken, vaak Duitstalig, dateren vooral uit de jaren 1960-1980. Ook die titels zijn al in LIBIS ingevoerd.

25 jaar Abraham Hansbeweging

Dit jaar viert de Abraham Hansbeweging haar 25ste verjaardag. Deze vereniging draagt

de naam van de liberale journalist en schrijver Abraham Hans, die op 12 februari 1882 geboren werd in het Oost-Vlaamse Sint-Maria-Horebeke en overleed in 1939. Hij werd vooral bekend als volksschrijver. Zijn kinderverhalen, de "*Hanskens*", zijn nu erg in trek bij verzamelaars.

In zijn geboortedorp heeft men de voormalige protestantse lagere school ingericht als een museum dat niet alleen gewijd is aan de figuur van deze auteur, maar ook aan de geschiedenis van het schooltje en het protestantisme in de streek. Dat museum beschikt over een bijna complete verzameling van Hans' werken, aangevuld met talrijke foto's en documenten. Sinds 1999 ijvert de werkgroep Abraham Hans Genootschap voor het opzoeken, bewaren en heruitgeven van de werken van de volksschrijver en zijn familie. Meer informatie over het museum vindt u [hier](#).

Drie van zijn kinderen - Annie, Helena en

Willem Hans - traden in de voetsporen van hun vader. In het boek *Inkt in de papfles* (2004) bekeek John Rijpens het hele oeuvre van de Hanskinderen. Hij bestudeerde hun stijl, inhoud en taalgebruik, en stelde een volledige bibliografie samen. Het boek kost 15 euro (+ 2,70 euro verz.) en kan besteld worden bij het Liberaal Archief. Klik [hier](#) voor het bestelformulier.

[top](#)

LVSF-Gent nog steeds springlevend

Naar aanleiding van zijn 75-jarig bestaan publiceerde het *Liberaal Vlaams Studentenverbond Gent* (LVSV) een bundel onder de titel *Slaet opten trommele. Feestpublicatie 75 jaar LVSV*.

Het LVSV werd op 8 december 1930 opgericht aan de Gentse universiteit die toen net vernederlandst

Hans Van Werveke, Piet Van Brabant, Albert Maertens

was. Daar bestond al een liberale studentenvereniging, de *Société Générale des Etudiants Libéraux*, kortweg *Gé Libérale*, maar in dit conservatief, Franstalig gezelschap voelden de Vlaamse studenten zich niet thuis. Daarom stichtten ze een nieuwe club. Op vijf jaar tijd kon het LVSV de *Gé* ontronen als de representatieve liberale studentenorganisatie van Gent. Intussen bestaat de kring al 75 jaar.

In het boek *Slaet opten trommele* brengt oud-bestuurslid Tom Claerhout een kroniek van driekwart eeuw *LVSV-Gent*. De rode draden die doorheen het 75-jarig bestaan lopen, worden één voor één blootgelegd. Om de geschiedenis van de kring te reconstrueren baseerde de auteur zich op archief, foto's en nummers van het

tijdschrift *Neohumanisme*. Uit de strijdpunten die in het *Neo'tje* aan bod kwamen, leidde hij vijf constanten af die het LVSV kenmerken: Vlaamsgezind, humanistisch, vrijzinnig, onafhankelijk en studentikoos. Die geschiedenis was overigens een opeenvolging van ups en downs. Bloeiperiodes wisselden af met inzinkingen en een moeizaam herstel. De continuïteit bleef echter steeds verzekerd en de vereniging bleef altijd een kweekvijver voor nieuw politiek talent. Claerhout schetst ook kort het verhaal van het studentenblad *Neohumanisme*.

Het bestuur van het LVSV in 1940.

Zittend v.l.n.r.: Karel Poma, Jacques Verhé, Adelin Dewael, Lea Verkein (echtgenote Albert Maertens) en helemaal rechts Arthur Roman

Staan 1ste rij: Hilda Verkein (3de van links), Paula Sans (4de van links), Elsa Vanderpoorten (moeder van Patrick Dewael, 6de van links)

Staan 2de rij: Ganshof Van der Meersch (2de van links), Baan Van Maele (3de van links), Guy Voets (tussen Hilda Verkein en Paula Sans), Jan Lambert (links van Elsa Vanderpoorten)

Bijdragen van en interviews met leden van de opeenvolgende generaties brengen een getuigenis van de ideeën en waarden die het LVSV doorheen de voorbije 75 jaar uniek maakten. Aan de hand van de herinneringen van Albert Maertens, Albert Claes, Karel Poma, Roland Corluy, vader Leo en zoon Philippe De Backer, Fientje Moerman, Claire Tillekaerts, Erwin Devriendt, Stefaan Noreilde, Sofie Staelraeve en Mathias De Clercq herbeleefd of ontdekt u het boeiende verleden van deze springlevende studentenvereniging.

U kunt deze publicatie voor 10 euro (verzending inbegrepen) bestellen bij het Liberaal Archief. Klik [hier](#) voor het bestelformulier.

[top](#)

Aanwinsten

Kleurrijke vlaggen uit Merksem

Bij hun bezoek aan het Liberaal Archief schonken Willy Lambrechts en Hugo Van Hombeeck een aantrekkelijke reeks vlaggen van verschillende liberale verenigingen uit Merksem aan het Liberaal Archief. Het gaat om de vaandels van de *Liberale Jonge Wacht*, de *Liberale Damen- en Juffersbond*, *Help U Zelve*, de toneelkring *Voor Taal en Vrijheid* en de *PVV-afdeling*

Merksem. Het oudste stuk

dateert uit het begin van de 20ste eeuw, het jongste uit de jaren 1970. Klik [hier](#) voor een selectie.

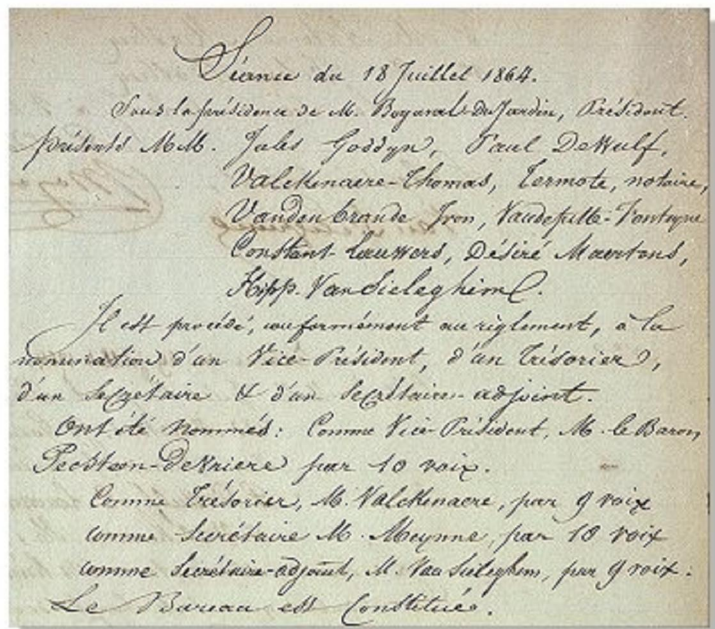
(Klik om te vergroten)

ook grootmeester van het *Grootoosten van België*, de federatie van loges in ons land. Ter gelegenheid van zijn verkiezing en installatie als grootmeester in 1842 werd een medaille geslagen.

Het Liberaal Archief kon de hand leggen op een exemplaar. Het is een koperen stuk met een diameter van 50 mm. Aan de ene zijde prijkt het borstbeeld van Defacqz, op de keerzijde staan vrijmetselaarssymbolen.

Verslagboek van de Liberale Associatie-Brugge

Het Liberaal Archief kon zijn documentatie over Brugge uitbreiden. Naast het volledige archief van het *Willemsfonds-Brugge* (vanaf de stichting in 1872) kunnen de bezoekers van onze leeszaal nu ook het verslagboek van de *Liberale Associatie van Brugge* (1864-1889) raadplegen. Professor Alphons Thijs was zo vriendelijk dit unieke stuk te laten digitaliseren en een digitale kopie ter beschikking te

(Klik om te vergroten)

Veel mensen staan niet graag belangrijke stukken uit hun collectie af. Om die toch voor het wetenschappelijke onderzoek toegankelijk te maken is digitalisering een goede oplossing. In tegenstelling met het maken van fotokopies beschadigt het inscannen van documenten de originelen niet. Bovendien is het resultaat beter.

[top](#)

De Blauwe Doos De Vlaams-liberale vrienden uit Antwerpen

Wie is de grootste Vlaming aller tijden? Je kan er eindeloos over discussiëren. Een uitgebreide selectie kandidaten is alvast te vinden op een reusachtig schilderij, 4,7 meter breed en 3,3 meter hoog, dat in de IJzertoren opgesteld staat. Meer dan honderd Vlamingen, mannen en vrouwen, gelovigen en vrijzinnigen, levenden en doden, bracht Henry Luyten samen op *Het Gulden Doek van Vlaanderen*. Zijn liberale vrienden uit Antwerpen gaf hij een prominente plaats.

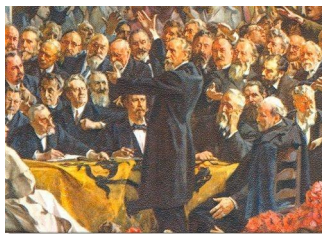
(Klik om te vergroten)

Henry Luyten werd in 1859 geboren in het Nederlandse stadje Roermond. Al vroeg bleek dat hij aanleg had voor tekenen en schilderen. Na zijn humaniora kwam hij in Antwerpen wonen om een opleiding te volgen aan de *Koninklijke Academie voor Schone Kunsten*. Eind 1883 was hij betrokken bij de oprichting van de Antwerpse kunstkring *Als ik kan* (de werkspreuk van Jan Van Eyck), waarvan hij ook vele jaren voorzitter was. Hij bewoog zich niet alleen in de artistieke milieus, maar ook in Vlaams-liberale kringen - wat gedeeltelijk samenviel. Zo hielp hij de loge *Marnix van Sint-*

zat, gingen zijn vrienden bij Jan Van Rijswijck aankloppen. Hij schilderde ook het portret van enkele van zijn kennissen, zoals schepen Frans Van Kuyck en Max Rooses, conservator van het *Plantin-Moretuseum*.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog trouwde Henry Luyten met een Duitse leerlinge, sprak zich uit voor de vervlaamsing van de Gentse universiteit door de Duitse bezetter en aanvaardde een benoeming als leraar in de *Koninklijke Academie*. Dat kwam hem na de oorlog duur te staan. Werd hij niet gestraft, dan werd hij wel geboycot en kreeg hij nog nauwelijks opdrachten. In Nederland vond hij meer waardering. Zo opende zijn geboortestad een museum met zijn werk.

In 1931 begon Luyten aan *Het Gulden Doek van Vlaanderen*. Hij werkte eraan tot kort voor zijn dood in 1945. Op dat doek wou hij alle verdienstelijke Vlamingen samenbrengen. Als handtekening plaatste hij zijn eigen portret rechts onderaan. Bovenaan kwam de geuzenleuze "Trouw tot de bedelzak". De keuze van de schilder werd sterk door zijn eigen verleden beïnvloed. Centraal - de dirigent in het midden - plaatste hij de net overleden dichter en kunstcriticus Pol De Mont, zijn oud-leraar, die na de oorlog wegens activisme ontslag moest nemen als conservator van het *Museum voor Schone Kunsten*. Enkele andere Vlaams-liberale kompanen kregen een ereplaats aan tafel. Het gaat om de oud-activisten Leo Augusteyns, vóór de oorlog volksvertegenwoordiger van de *Liberale Volkspartij*, en Raf Verhulst, vóór de oorlog de officieuze stadsdichter van Antwerpen. Verder burgemeester Jan Van Rijswijck, Max Rooses, Hubert Melis (stadssecretaris, ontslagen wegens activisme) en Frans Van Kuyck.

Achter de tafel zitten Leo Augusteyns, Raf Verhulst en Jan Van Rijswijck (links van "dirigent" Pol De Mont), Max Rooses, Hubert Melis en Frans Van Kuyck (rechts).

Aan de nog levende Vlamingen vroeg Luyten te poseren. Daarvoor moesten ze een paar dagen naar Brasschaat komen. Als dat niet lukte, gebruikte hij foto's. Voor de overleden Vlamingen maakte hij gebruik van bestaande afbeeldingen. Zo is de kop van Van Kuyck gewoon een kopie van het schilderij van de schepen dat hij zelf in 1912 maakte. Even relevant is wie Luyten niet op zijn schilderij wou. De grote afwezige uit Antwerpen is Louis Franck, die tijdens de bezetting als volksvertegenwoordiger en schepen het verzet tegen het activisme geleid had. Vermoedelijk had de schilder hem daarom geschrapt van zijn lijstje van verdienstelijke Vlamingen.

LITERATUUR: Albert Goovaerts, *Het Gulden Doek van Vlaanderen*, Antwerpen 1974; Jozef de Beenhouwer, *Henry Luyten (1859-1945)*, Antwerpen 1995.

[top](#)